

Havbund møder horisont

Nationalpark
Wattenmeer

SCHLESWIG-HOLSTEIN

Havbund møder horisont

Vadehavet mellem Den Helder i Holland og Esbjerg i Danmark er verdens største sammenhængende vadehavslandskab og et af de sidste områder i Europa, hvor naturen stort set kan udvikle sig uden at blive påvirket af menneskelig hånd. De tyske kystområder udnævnte deres vadehavslandskab til nationalpark, for at kunne bevare området uberørt. I 1985 blev Slesvig-Holstens vadehav udnævnt til nationalpark, i 1986 fulgte vadehavet i Niedersachsen og 1990 Hamborgs vadehav. Derudover blev vadehav udnævnt til UNESCO verdensnaturarv.

Nationalparker er symboler på uberørt natur. Her kan naturen udvikle sig frit, uden menneskets påvirkning. Ideen hertil stammer fra U.S.A.; Yellowstone, et bjerglandskab med geysere og svovlkilder, blev erklæret nationalpark i 1872, hvilket gør den til den ældste nationalpark i verden. I Tyskland findes der 16 af disse beskyttede områder.

Målet for alle nationalparker er at "lade naturen være natur". Den unikke natur skal vedligeholdes - ikke kun dyrene og planterne, men også landskabet skabt i dets helhed. Bjerge og søer, eller i vores tilfælde vadehavsarealer og priler, klitter og strandenge. For at folk i dag og i fremtiden kan begejstres, forske og slappe af i dem.

Den slesvig-holstenske, ud af de tre vadehavs nationalparker, har med 30 km det bredeste vadehavsbælte mellem fastlandet og det åbne hav.

Kun her findes de såkaldte halliger, disse har i nogle tilfælde lave diger og bliver ved stormflod overskyllet. Så rager kun de kunstige høje hvorpå husene står op ad vandet, disse høje bliver kaldt værfter.

Prisværdigt vadehav

Det slesvig-holstenske vadehav er mere end en nationalpark, den opfylder internationale kriterier for beskyttede områder:

- UNESCO verdensnaturarv
- Biosfærereservat af de Forenede Nationer som også omfatter halligerne.
- Fugle og flora-fauna-habitat område for EU (inklusive halligerne)
- Vådområde af international betydning i henhold til Ramsar-konventionen (inklusive halligerne)
- Særlig følsom havområde af den internationale søfartsorganisation.

Mellem land og hav

Fra strandengene til prilerne, fra klitterne til sandbankerne – vadehavet danner overgang mellem land og hav. Vadehavet bliver oversvømmet to gange dagligt. En vandhøjdeforskel på tre meter og der er 6 ¼ time mellem høj- og lavvande. Forbindelsen til det åbne hav danner priler der bugter sig som små floder gennem sand og slik.

Trækfugle

To gange dagligt møder havbunden horisonten: lavvandet lægger vadefladerne af orme, muslinger og snegle fri – et dækket bord for fugle. I sensommeren og om efteråret bruges vadehavet, strandengene og strandene i National-parken som en fødekilde samt udhvilingsplads af fire mil-lioner fugle.

På deres lange rejse mellem ynglepladserne i Skandina-vien, det nordlige Siberien og det nordøstlige Kanada og deres overvintringsområde i Vesteuropa og Vestafrika, er det føderige vadehav for omkring 40 trækfuglearter en livsvigtig fourageringsplads. 30 fuglearter, cirka 100.000

For Gravanden er den sydlige del af nationalparken et livsvigtig fjerskifteområde. 160.000 af disse hvid, rust-brun og sort farvede ænder, mødes der i juli måned fra skandinavien, de baltiske lande og england, for at skifte deres fjerdragt. Dette er 50 procent af den europæiske forekomst af ænder. Herefter kan de ikke flyve i fire uger. I prielerne og vadehavet rundt om øen Trischen, hvor der kun bor en opsynsmand, finder fuglene nok foder og beskyttelse til fods eller ved at svømme i denne tid.

Knortegåsen yngler i Nordsibirien og dækker energibehovet for den lange rejse alene med strandengegræs. Især på halligerne græsser i april 40.000 knortegæs og kan observeres på nært hold- for eksempel om foråret under knortegæsdagene (www.ringelganstage.de).

par yngler i den slesvig-holstenske nationalpark. I yngle-tiden bliver specielle redepladser ved strandene, i stran-denge eller klitter spærret af rangere og ansatte af de til-synsførende miljøorganisationer.

Hvile og ynglende fuglebestande i det slesvig-holstenske vadehav

Fuglearter	Maksimal hvile bestand (2014 - 2018)	Tidsrum med maksimalantal	Andel af Vesteuropas forekomst (%)	Yngelforekomst (par i 2017)
Bramgås	200.000	forår	20	600
Knortegås	80.000	forår	30	0
Gravand	160.000	sommer	60	2.200
Pibeand	200.000	efterår	13	25
Ederfugl	46.000	efterår	6	500
Strandskade	80.000	efterår	9	9.500
Klyde	4.000	forår	14	4.200
Strandhjejle	32.000	forår	14	0
Islandsk Ryle	290.000	forår	38	0
Almindelig Ryle	273.000	forår	20	3
Lille Kobbersneppe	78.000	forår	12	0
Storspove	60.000	efterår	15	5
Rødben	13.000	efterår	4	4.100
Hættemåge	115.000	efterår	2	28.000
Sølvmåge	33.000	efterår	2	8.800

Sæler og hvaler

I det slesvig-holstenske vadehav findes omkring 13.000 sæler og 200 gråsæler, hvis hanner med en kropslængde over to meter er en halv meter længere end sæler. Begge sælarter er Tysklands største rovdyr.

Det 1,5 meter lange marsvin, i familie med delfiner, lever med et par tusinde eksemplarer i Nationalparken. Ved vestkysten af Sild og Amrum ses jævnligt mange marsvin hunner med deres unger. Dette førte til at et beskyttet område for hvaler blev etableret som en del af Nationalparken.

Sæler, gråsæler og marsvin er det sidste led i fødekæden i vadehavet. Her kan de ses i stort antal – i modsætning til fastlandet – hvor store rovdyr som brune bjørne og ulven mangler.

Sæler lever af fisk som de fanger på ture der kan vare flere dage, de fanger dem langt ude i nordsøen. På Nationalparkens sandbanker hviler de og føder deres unger. På ture til sælbankerne holdes der en respektfuld afstand.

25 centimeter under havbundens overflade, i et u-formet rør lever sandormen. Den spiser sand og fordøjer bakterier og alger der findes i sandet. De karakteristiske snoede spor er dens afføring som består af spist sand.

Smådyr, orm og bløddyr

Blandt smådyrene findes den største mangfoldighed i vadehavet. Især strandengene foran digerne er meget artsrige. Vadehavet indeholder en større animalsk biomasse end den tropiske regnskov. Udover krabber, muslinger og snegle er der en verden af mikroskopiske smådyr. De koloniserer rummene mellem sandkornene. I begyndelsen af fødekæden er der bakterier og encellede alger. På vadehavets overflade kan de ved nærmere eftersyn ses som et rød-brunt lag, gennembrudt af fine strimler: dette er ædespor at den få milimeter store dyndsnegl, som sammen med 120.000 artsfæller pro kvadratmeter afgræsser vadehavets bund.

De forgrenede priler, som er vadehavets årer, er en legestue: omkring halvdelen af rødspætter, sild og søtunger som forekommer i nordsøen er vokset op her. Desuden lever her små krebsdyr, også kendt som rejer fra frokostbordet. Disse rejer samt små fisk er næring for sæler, marsvin, måger og terner.

Nationalparken i overblik

Slesvig-holstens vadehav er den største nationalpark mellem Nordkap og Sicilien. Den begynder 150 meter ude i havet fra digerne og klitterne, de beboede øer og halliger er ikke en del af Nationalparkens område.

Nationalparkens område:

4.410 km² = 441.000 ha,
99,9% ejet af delstaten
Slesvig-Holsten

Beskyttelses Zone 1:

1.579 km², hvoraf 126 km²
ikke bliver udnyttet

Beskyttelses Zone 2:

2.801 km², hvoraf 1.235 km² er
beskyttelsesområde for hvaler

Grundlagt:

Nationalpark lov fra 1985,
ændret i 1999

Liv:

3 helårs beboere (Hallig
Süderoog), omkring 2.300
plantearter og 4.200 dyrearter

Højder og dybder:

+8 m (værft på Süderoog)
til -27 m syd for Amrum

Nationalpark
Wattenmeer

HELGOLAND

- National Park grænse
- Beskyttelses Zone 1 (lettet)
- Vadehavet
- Strandenge
- Sand, klitter
- National Park Information

Enge ved havet

Strandengene ligger so lavt over havets overflade, at nogle bliver oversvømmet mere end 100 gange hvert år. Derfor vokser her omkring 40 højt specialiserede plantearter, som både kan tåle våde fødder og saltet jord. Den lilla tætblomstret hindebæger og den duftende strandmalurt kan kun vokse, hvor der ikke bliver græsset af får. Græsser og krydderier på strandengene er levested for omkring 1.800 insekter- og edderkoparter, hvoraf 250 kun lever her, som for eksempel snudebillen, som lever på den tætblomstret hindebæger.

Omkring strand-asters lever 25 insektarter.

De 70 km² af strandengen i Nationalparken blev indtil begyndelsen af 1990'erne brugt næsten udelukkende til græsning af får. De nedgræssede enge var dyre- og plantefattig. I dag er der en mosaik af enge der ikke bliver brugt til græsning, hvor den tætblomstret hindebæger igen kan blomstre, samt enge der bliver brugt lidt og stærkt til græsning.

Folk omkring Nationalparken

299.000 mennesker lever i distrikterne Nordfriesland og Ditmarsken, der grænser op til Nationalparken. 25.000 af den samlede befolkning lever på øerne Sild, Amrum, Før og Pellworm, 270 lever på halligerne. 78 reje- og 7 muslingekuttere er undervejs i Nationalparken, 42 landmænd lader deres får græsse på strandengene.

Multimar Wattforum i Tønning er det største informationscenter for Nationalparken. Oplevelsesudstilling med akvarier, et 18 meter langt skelet af en kaskelot og mange interaktive elementer, bliver besøgt af 180.000 gæster hvert år.

Den vigtigste økonomiske indtægt for nationalparkens beboere er turismen, den bidrager med 35 procent af befolkningens indtægt ved den slesvig-holstenske vadehavskyst. Med 2 millioner overnatningsgæster og 13 millioner dagsudflugter om året er turismeintensiteten i Nationalpark-regionen særdeles høj.

Miljøorganisationer, nationalpark-guides og -rangere tilbyder årligt mere end 5.000 vadehavsture med omkring 14.000 deltagere. Derudover tilbydes bådture med havdyrefangst, fugleture og lignende arrangementer. Aktuelle plakater, brochurer og internetsider henviser til disse arrangementer.

Love for vadehavet

I nationalparkloven, som blev vedtaget i 1985 af det slesvig-holstenske parlament og ændret i 1999, er reglerne fastholdt som gælder i Nationalparken. Nationalparken er opdelt i områder, beskyttelseszone 1 er stort set overladt til naturen, beskyttelseszone 2 må bruges i begrænset omfang.

For at kunne opfylde både naturens og menneskets behov, findes der mange undtagelser og specielle regler for nationalparkens brugere med sædvaneret, f.eks. er rejefiskeriet stort set tilladt i hele zone 1. Kun det 126 km² store område mellem øerne Sild og Før skal blive fuldstændig uberørt. Vest for Sild og Amrum blev hvalreservatet der hører til zone 2 etableret.

Med fiskere, skibsredere, vandsportsforeninger og amter blev der aftalt frivillige regler. Rejefiskere og sportsbåde undgår det område i Ditmarsken fra juli til september, hvor gravanden fælder i denne tid.

Lystfiskeri, badning og fotografering er tilladt der hvor områderne må betrædes.

Tilladt (+) og forbudt (-)

Aktivitet	Beskyttelse Zone 1 Brug frit område (nord for Föhr)	Beskyttelse Zone 1 øvrige område	Beskyttelse Zone 2
-----------	--	-------------------------------------	--------------------

Individuelt

Kørsel med vandkøretøjer	+ ¹	+ ¹	+ ¹
Adgang	-	- ²	+
Drageflyvning	-	- ²	+
Hunde må gå uden snor	-	-	-
Jagt	-	-	-
Samle arkæologiske fund	-	-	-
Samle muslinger ^{3, 4}	-	- ²	+
Samle muslingeskaller	-	- ²	+
Plukke planter	-	-	+ ⁵
Ride	-	- ⁶	- ⁶
Forstyrre dyr	-	-	-
Overnatning i telt	-	-	-
Vadehavsture	-	- ⁷	+
Grave efter sandorm ⁴	-	- ²	+

Kommercielt

Olieproduktion	-	-	- ⁸
Fiskeri efter østers	-	-	- ⁹
Fiskeri efter rejer og fisk	-	+	+
Fiskeri af hjertemuslinger	-	-	-
Fiskeri af blåmuslinger ¹⁰	-	- ⁶	+ ¹¹

¹ Bestemte områder indtegnet på søkortet, må ved lavvande ikke sejles i
² Kystnært til ca. 1 km tilladt (læg mærke til nuværende skilte)
³ Østers og blåmuslinger til eget forbrug, maks 10l/dag
⁴ Fiskerikort krævet
⁵ Lille buket bortset fra Hindebæger og Engelskgræs
⁶ Kun bestemte områder
⁷ Kun kystnært (ca. 1 km) og på bestemte turer med guide
⁸ Kun fra "Förderinsel Mittelplate A"
⁹ Kun områder øst for Sild og Amrum
¹⁰ Kun under vandet
¹¹ Ikke på områder som bliver tørt ved lavvande

Hvem laver hvad?

Nationalparkens administration i Tønning ser sig selv som en serviceyder, der forener naturens behov og interesserne for indbyggere og turister, landmænd og sejlere, rejfiskere, vadehavsguides, forskere og mange andre. Undersøgelser, projekter og nødvendige byggeprojekter bliver koordineret og godkendt. Sammen med andre vadehavslande bliver omfattende miljøovervågningsprogramme organiseret, for eksempel at tælle sæler og fugle og dokumentere biologiske fænomener. Med dens rangere og informationscentre som bl. a. Multimar Wattforum samt medierne, informeres offentligheden. Skoler og lærere tilbydes interessante miljø-undervisningsprogrammer.

Nationalparkens partnere

Turistvirksomheder, foreninger og amter, der er i særlig kontakt med Nationalparken, kan blive partnere. De opfylder specielle kvalitetskriterier og informerer deres gæster og kunder om Nationalparken og regionen. Vadehavsguides, miljøbeskyttelsesforeninger, rejsearrangører, jernbaneselskaber, indkvarteringsfirmaer, rederier og andre tilbyder kvalitetskontrollerede udflugter, ture eller logier med første classes oplevelser i Nationalparken.

www.nationalpark-partner-sh.de

Partner

Nationalpark
Wattenmeer

Biosfære halliger

Siden 2004 tilhører de fem beboede halliger Langeneß, Oland, Hooge, Nordstrandischmoor og Gröde som udviklingszone med til "biosfæreservat slesvig-holstenske vadehav og halliger", kort "biosfære halliger". Således blev de en del af verdens netværk af UNESCO-modelregioner, hvor menneskets og naturens samspil bliver udviklet. Målene omfatter naturens beskyttelse, vedvarende miljøvenlig brug, at fremme en social og retfærdig udvikling samt uddannelse, forskning og iagttagelser af miljøet.

www.halligen.de

Nationalparkens administration er underlagt miljøministeriet i Slesvig-Holsten. Ved vigtige afgørelser, der vedrører Nationalparken, rådgiver Nationalparkens bestyrelsesmedlemmer.

Administrationen bliver understøttet af miljøorganisationer, nogle af disse har været aktive med bevarelsen af vadehavet, allerede før Nationalparken blev oprettet. Nationalparkens områder og informationscentre bliver passet, miljøovervågninger understøttes samt ture i Nationalparken bliver organiseret.

De unge som engagerer sig i miljøorganisationer som frivillige og rangerne har noget tilfælles: deres begejstring for Nationalparken. Bliv selv begejstret!

Information

...omkring Nationalparken og dens aktiviteter:

Nationalpark Telefon 0049 4861 96200

www.nationalpark-wattenmeer.de

www.multimar-wattforum.de

www.weltnaturerbe-wattenmeer.de

...om Nordsøens turisme:

Informationstelefon 0049 4841 89 75 0

www.nordseetourismus.de

www.nordsee-naturerlebnis.de

LKN-SH/Nationalparkverwaltung
Schlossgarten 1, D-25832 Tönning
www.nationalpark-wattenmeer.de
www.lkn.schleswig-holstein.de

Tekst: Sina Clorius / Oversættelse: Mai-Britt Frost Larsen, Lisa Hälterlein

Billeder: LKN-SH/Morascher (titel), Brunckhorst (s. 5, 15 venstre), Schröder (s. 11),
Stock (alle øvrige)

Layout: Elisabeth Koop

LKN.SH

Agency for Coastal Defence,
National Park and Marine Conservation
Schleswig-Holstein

12/2021

Organisation der
Vereinten Nationen für
Bildung, Wissenschaft,
Kultur und Kommunikation

Das Wattenmeer
Welterbestätte
seit 2009

nordsee

Schleswig-Holstein
Der echte Norden

Nationale
Naturlandschaften

